

DOI: https://doi.org/10.32782/inclusive_economics.3-7
УДК 657.6

Лукановська І. Р.

кандидат економічних наук, доцент,
докторантка кафедри обліку і оподаткування,
Західноукраїнський національний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5591-6487>
Scopus ID: 57224055961

ГЕНЕЗИС ПРАВОВОЇ БАЗИ ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОЇ СИСТЕМИ КОНТРОЛЮ

У статті проведено дослідження історичного розвитку контролю, який пройшов унікальний шлях від примітивних підрахунків до високоорганізованої системи. Обґрунтовано розуміння контролю як процесу дослідження правопорушень у діяльності суб'єктів господарювання, які необхідно коригувати з метою запобігання негативних й кризових ситуацій, що дозволить працювати в інтересах суспільства та держави. Встановлено, що в різні історичні періоди процес контролю (а саме – перевірок) мав різну мету, а суб'єкти контролю використовували різний інструментарій, методи і оціночні способи. На підставі цього, виокремлено етапи історичного розвитку нормативно-правового забезпечення системи контролю в Україні. Зроблено висновок, що у сучасному світі зростає необхідність міжнародного та онлайн контролю через процеси глобалізації економіки. В умовах сьогодення, впровадження онлайн контролю є ключовим у подальшому його розвитку.

Ключові слова: контроль, система контролю, аудит, бухгалтерський облік, фінансова звітність, нормативно-правове регулювання.

Iryna Lukanovska

West Ukrainian National University

GENESIS OF THE LEGAL FRAMEWORK AS A BASIS FOR THE FORMATION OF AN EFFECTIVE CONTROL SYSTEM

Introduction. The research interest in the interpretation of the concept of control has led to an understanding of its important aspects and the need to address the issue of improving the regulatory framework. The article determines that in its historical development, control has gone a unique way from primitive calculations to a highly organised system. **Purpose.** The purpose of the article is to conduct a scientific research and carry out a critical analysis of the essential positions of regulatory and legal regulation of control in the historical chronology, and to identify their impact on its organisation and methodology. **Methods.** In the process of conducting scientific research, a number of methods were used to achieve its goal, in particular, induction and deduction – to formulate the concept of control from its historical development to the present, generalization and abstraction – to determine the stages of development of regulatory regulation of the control system. **Results.** The author substantiates the understanding of control as a process of studying offences in the activities of business entities which need to be corrected in order to prevent negative and crisis situations, which will allow working in the interests of society and the State. It is established that in different historical periods, the control process (namely, inspections) had different purposes, and control subjects used different tools, methods and evaluation techniques. On this basis, the author distinguishes the stages of historical development of the regulatory and legal support of the control system in Ukraine. It is concluded that in the modern world, the need for international and online control has increased due to the processes of economic globalisation. In today's environment, the introduction of online control, which is an advanced mechanism for performing control functions (operations) using the latest information technologies, is key to its further development. **Conclusion.** It is summarised that effective legal regulation, improvement and application of online control is the key to ensuring the implementation of control activities for effective management and economic recovery in times of war.

Key words: control, control system, audit, accounting, financial reporting, regulatory and legal regulation.

Постановка проблеми та її актуальність. В умовах нестабільності контроль відіграє винятково важливу роль для забезпечення ефективного використання обмежених ресурсів і досягненні певного стабілізуючого ефекту за рахунок раннього виявлення, оцінки й діагностики існуючих загроз. У зв'язку

з цим його розвиток і удосконалення, в тому числі в організаційному, методологічному та прагматичному планах, стали актуальною науковою проблемою, яку належить вирішити завдяки застосуванню як традиційного, так і інноваційного дослідницького інструментарію.

Історичний генезис дозволяє проаналізувати організаційні, методологічні, нормативно-правові, інституційні і практичні моменти, оцінити їх переваги та недоліки, щоб обґрунтувати можливості виведення сучасної системи контролю на якісно новий рівень. В цьому контексті проблема, яку належить вирішити, полягає в критичній оцінці історичного розвитку нормативно-правового забезпечення контролю та його організаційно-інституційних засад для виявлення їх переваг і недоліків у процесі генезису.

Так, в своєму історичному розвитку контроль пройшов унікальний шлях від примітивних підрахунків до високоорганізованої системи. Таким чином, щоб зрозуміти засади й витoki таких удосконалень важливо ідентифікувати історичні причини застосування нових підходів до контролю. Таке дослідження уможливить реалізацію виконання завдання з вироблення напрямів, механізмів і розробки пропозицій щодо подальшого удосконалення цієї складової управління діяльністю суб'єктів господарювання. Актуальність вивчення історичного розвитку і досвіду в питаннях контролю в сучасних умовах також посилюється потребою вирішення проблемних місць в його організації і нормативно-правовому регулюванні. Окрім цього, історичний генезис дозволяє проаналізувати інституційні і практичні моменти, оцінити їх переваги та недоліки, щоб обґрунтувати можливості виведення сучасної системи контролю на якісно новий рівень. В цьому контексті проблема, яку належить вирішити, полягає в критичній оцінці історичного розвитку нормативно-правового забезпечення контролю та його організаційно-інституційних засад для виявлення їх переваг і недоліків у процесі генезису.

Мета написання статті й проведення наукового пошукування полягає в здійсненні критичного аналізу сутнісних позицій нормативно-правового регулювання контролю в історичній хронології, ідентифікації їх впливу на його організацію та методику, а також виробленні на цій основі узагальнюючих напрямів подальшого розвитку цієї системи в сучасних нестабільних умовах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематику розвитку контролю в Україні досліджує широке коло вчених. Можна стверджувати, що вона знайшла своє відображення в багатьох сучасних публікаціях і охоплює різні питання. Зокрема, ряд авторів розглядають питання сутності та категорійної ідентифікації поняття контролю. Це важливо з позиції забезпечення єдності поглядів, адже наразі контроль трактується різними науковцями по-різному. Зокрема, науковець І.В. Назарова в понятті контролю відображає забезпечення законних дій щодо різних сфер суспільних відносин. Акцент авторка робить на тому, що контроль здійснюється відповід-

но до норм законодавства як у державних органах так і на суб'єктах господарювання [1, с. 24]. А, натомість, О.П. Гетманець у процесі визначення поняття державний контроль, акцентує увагу на тому, що він стосується державних суб'єктів господарювання й здійснюється Державною аудиторською службою України, але є й інші відмінні види, наприклад громадський чи аудиторський, які реалізуються громадськими й аудиторськими організаціями [2, с. 34].

Виклад основного матеріалу дослідження. Загалом контроль в наукових публікаціях розглядається як процес, метод, інструмент, функція. В його зміст, особливо давньо історичний, вкладають специфічні особливості соціально-економічного устрою та вірувань [3, с. 46], а залежно від спрямування та завдань, ідентифікують різні види контролю [4, с. 15].

Дослідницький інтерес до цього, призвів до появи трактування поняття контролю в економічному та науковому контексті, зокрема й залежно від його спрямування та підходів. Найбільш поширеними, зокрема, є такі можливі трактування:

1. Контроль як система заходів (які спрямовані на визначення, оцінку та корекцію дій чи процесів з метою досягнення поставлених цілей. Серед видів контролю це: фінансовий, внутрішній та ін.) [5, с. 10].

2. Контроль як фактор ефективності (з акцентом на роль контролю у підтримці стабільності, запобіганні ризикам та забезпеченні довіри стейкхолдерів [6, с. 158; 7].

3. Соціальний аспект контролю (з точки зору оцінки його впливу на суспільство та співвідношення з поняттям соціального контролю, що регулює поведінку учасників економічних процесів) [8, с. 117].

4. Правовий аспект контролю (розглядається як система стандартів та норм, які регулюють господарську діяльність для забезпечення дотримання законів і правил) [9, с. 78].

Кожен з цих підходів відображає важливі аспекти контролю в економіці. І слід визнати, що його трактування змінювалося впродовж історичного розвитку й може і надалі варіюватися залежно від напрямку та конкретної області застосування. Щодо питань історичного розвитку, зокрема й в контексті нормативно-правового регулювання, то серед науковців-дослідників слід назвати таких вчених як Дікань Л.В., Дейнеко Є.В., Калінкін Д.В., Недбалюк І.Р., Шевченко І.О. та ряд інших [10, с. 102; 11, с. 96].

При цьому варто зазначити, що ознайомлення зі змістом їхніх праць, а також дослідження доступних літературних джерел інших авторів, свідчить, що цей напрям продовжує бути актуальним, оскільки є потреба в комплексному вирішенні проблеми щодо оптимізації сучасної системи контролю і досягнення підвищення якісних параметрів його нормативно-правового забезпечення.

У сучасному розумінні контроль є процесом дослідження правопорушень у процесі діяльності суб'єктів господарювання, які необхідно коригувати з метою запобігання негативних й кризових ситуацій, що дозволить працювати в інтересах суспільства та держави. Проте в різні історичні періоди це поняття включало в себе інші сутнісні характеристики, сам процес перевірок мав різну мету, а суб'єкти контролю використовували різний інструментарій, методи і оціночні способи.

Не вдаючись до характеристики і критичного аналізу більш давніх історичних епох, зауважимо, що контроль у ті часи здебільшого використовувався для встановлення відповіді на питання: чи достатньо є ресурсів для існування? Тобто спочатку – це було приватне, а не суспільне явище. Лише з появою державності, контроль набув більш системного характеру й розвинув відповідний інструментарій та методологію [11, с. 98; 12, с. 65].

До прикладу, вже в Київській Русі, для якої була характерна досить унікальна система управління (в період середньовіччя), контроль базувався на правових актах і звичаях. Окрім цього на нього мало сильний вплив християнські постулати й східнослов'янські традиції. Можна виокремити щонайменше п'ять основних характеристик розвитку нормативно-правової бази контролю в Київській Русі.

По-перше, – дохристиянський період, коли Київська Русь загалом не мала формалізованої та систематизованої нормативної бази контролю.

По-друге, період започаткування християнства (988 р.) і Київської Митрополії, які визначили новий напрямок для системи контролю. Базові християнські догми (зокрема в тому числі 10 заповідей Божих) стали підґрунтям для створення нових законодавчих актів та інституцій, спрямованих на забезпечення порядку та правосуддя.

Власне в цьому контексті можна стверджувати, що церква стала важливим джерелом нормативно-правової бази контролю, адже канонічне право та релігійні принципи використовувалися для вирішення конфліктів і врегулювання соціальних питань. Одним із ключових законодавчих актів Київської Русі, які мали стосунок до системи контролю, була «Руська Правда», яка була системою правил та покарань, затвердженою князем Ярославом Мудрим в XI столітті. Вона визначала права та обов'язки громадян, а також порядок розв'язання спорів та конфліктів. Окрім цього, розвиток нормативної бази контролю в Київській Русі (IX–XIII ст.) піддавався впливу з боку її культури, релігійних переконань та історичних подій. Незважаючи на те, що сучасна система має суттєві відмінності від тогочасного контролю, останній відіграв важливу роль у формуванні теперішніх основ і подальшого розвитку правового його забезпечення.

По-третє, в період великих соціально-економічних і політичних змін (XIV–XVII ст. – Литовсько-руське володарювання, Золота орда, Литовсько-польське об'єднання, Козаччина [13, с. 37–38; 14, с. 13], Переяславська угода) нормативно-правова база контролю формувалася під впливом ваги відповідних систем (релігійних і політичних).

По-четверте, з розвитком індустріальної революції (XVIII–XIX ст.) виникла потреба в управлінському контролі над великими виробничими процесами. Це призвело до розвитку нових методів контролю та управління промисловістю.

По-п'яте, в період системної трансформації управління (XX ст.) в тому числі після проголошення незалежності України, посилися засади контролю в сфері публічного управління. Акцент почав робитися на закладенні принципів ефективності, прозорості та відповідальності у владних структурах (табл. 1).

Не вдаючись в деталізацію нормативно-правового поступу цього періоду, зауважимо, що він був направлений на інтернаціоналізацію та євроінтеграцію, удосконалення інституційних, організаційних і методологічних основ контролю.

Тобто, у сучасному світі зросла необхідність міжнародного контролю через глобалізацію економіки та фінансових ринків.

У період війни в Україні міжнародний контроль набуває особливого значення, оскільки військові конфлікти призводять до економічних наслідків і вимагають спільних зусиль для забезпечення міжнародної безпеки та стабільності. Міжнародні організації можуть відігравати важливу роль у координації контролю в період воєнного стану. В свою чергу, міжнародні угоди також важливі для створення стандартів і механізмів контролю, спрямованих на захист інтересів суб'єктів господарювання та забезпечення ведення безпечної міжнародної діяльності. Ці аспекти вказують на постійний розвиток контрольних механізмів, які адаптуються до викликів епохи.

На нашу думку, в умовах сьогодення зростає важливість й необхідність впровадження онлайн контролю внутрішньогосподарських процесів. Оскільки це може бути ефективним інструментом для забезпечення комунікації, координації та контролю в умовах територіальних обмежень пов'язаних з військовими подіями. Онлайн контроль дозволить державним органам влади швидко реагувати на зміни, виявляти проблеми та вживати необхідні заходи щодо організації контрольної діяльності в період війни. Це, своєю чергою, вимагає удосконалення нормативно-правового регулювання та відповідної організації контролю. Остання повинна включати не лише використання сучасних інформаційних технологій, а й розробку ефективних стратегічних та політичних рішень задля забезпечення ефективності контролю в умовах економічного вигорання.

Етапи розвитку нормативно-правового регулювання системи контролю в Україні

Період	Найменування	Основні напрями нормативно-правового регулювання
1991–2002	Зародження системи контролю незалежної України (організаційний)	Загальні норми найвищого рівня: щодо системи контролю (конституційні) щодо відповідальності (кодексні) Спеціальні норми вищого рівня: щодо організації контрольних інституцій (державну контрольно-ревізійну службу, аудиторські фірми та діяльність) (закони України) Інструктивні норми: щодо інвентаризації об'єктів обліку (інструкції)
2003–2008	Становлення системи контролю та його інституцій (стратегічно-розвиваючий)	Регулювальні акти другого рівня (постанови, накази, розпорядження відповідних відомств): Стандартизація державного фінансового контролю Сертифікація аудиту Узаконення підходів до проведення різних видів і форм контролю (державного і незалежного)
2009–2014	Розвиток системи контролю та його інституцій (міжнародно-реформувальний)	Загальні норми найвищого рівня: щодо бюджетної і податкової політики (кодексні): щодо відповідальності та корупції (закон України) Спеціальні норми вищого рівня: щодо організації контрольних інституцій і їх діяльність (держ. фін. інспекція) Інструктивні норми: щодо інвентаризації активів і пасивів (інструкції)
2015–2021	Інституційна оптимізація та розквіт (стабільно-процвітаючий)	Норми найвищого рівня: прийняті – щодо аудиту (закон України); проекти – щодо фінансових розслідувань і засади державного фінансового контролю (закони України) Спеціальні норми вищого рівня: щодо організації контрольних інституцій і їх діяльність (держ. аудиторська служба); щодо проведення державного фінансового аудиту інвестиційних проектів Інструктивні норми: щодо методик і технік контролю та їх удосконалення
2022 – до сьогодні	Військовий	Норми найвищого рівня: щодо захисту інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період війни (закон України); Спеціальні норми вищого рівня: щодо організації контрольної діяльності в період війни; Інструктивні норми: щодо методик і технік контролю в період війни

Джерело: авторське узагальнення на основі аналізу нормативно-правової бази

Активна діджиталізація, ініційована органами державної влади України сприяє поступовому впровадженню та законодавчому врегулюванню онлайн контролю. Варто відзначити, що електронні системи контролю є більш прозорими та автоматизованими, а це, в свою чергу, забезпечує точність й достовірність даних. Позитивним, також, при впровадженні онлайн контролю є використання різноманітних аналітичних інструментів для виявлення тенденцій, ризиків та можливостей щодо господарської діяльності установ (організацій) різної форми власності. Сьогодні, застосування цифрових технологій для ведення обліку та подання звітності до підконтрольних органів дозволяє ефективно проводити аудиторські перевірки дистанційно.

Уряд України приймає постанови та розпорядження щодо організації та регулювання різних аспектів онлайн контролю, включаючи забезпечення

кібербезпеки, захист персональних даних та інше. Також, на законодавчому рівні врегульовано створення, обмін та зберігання електронних документів, включаючи правила їх використання в онлайн процесах контролю [15].

На нашу думку, значення нормативно-правового регулювання системи контролю в період воєнного стану значно зростає, оскільки військові конфлікти призводять до змін у соціально-економічній ситуації країни.

Висновки. Таким чином, від перших механізмів перевірок, які виникли у приватному секторі у глибоку давнину, оскільки власники хотіли мати інформацію для регулювання своєї діяльності, до сучасності, контроль і його нормативно-правове регулювання були завжди пов'язані із забезпеченням ефективності використання наявних ресурсів. Але на це мали суттєвий вплив релігія, політика, а також розвиток глобалізаційних процесів і новітніх техно-

логій. Так, контроль у різних його проявах пройшов свій історичний розвиток від витоків в епоху середньовіччя до осучаснення теперішнього світу. Як бачимо, з проведеного наукового дослідження, нормативно-правове регулювання системи контролю в Україні відіграло ключову роль.

Наукові дослідження та практичний досвід підтверджують, що подальше законодавче регулювання й вдосконалення системи контролю, зокрема за допомогою онлайн інструментів, є надзвичайно важливими в умовах сучасних викликів, зокрема війни.

Провівши аналіз нормативно-правового регулювання в історичній хронології, варто зазначити, що ефективна система контролю є критично важливою для економічної стабільності та розвитку країни загалом. Адже, вона полягає не лише у виявленні шахрайства, корупції, а є важливою складовою процесу управління, оскільки дозволяє визначати проблеми, виявляти відхилення від заданих цілей чи стандартів, а також забезпечує здатність реагувати на зміни та виконувати корекційні дії для досягнення поставлених цілей або покращення результатів діяльності.

Література:

1. Назаров І.В. Правовий статус Вищої ради юстиції : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.10. Харків, 2005. 200 с.
2. Гетманець О.П. Правове регулювання бюджетного контролю в Україні : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2009. 427 с.
3. Бутинець Ф.Ф. Історія бухгалтерського обліку : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів спеціальності 7.050106 «Облік і аудит». Ч. II. Житомир : ПП «Рута», 2001. 512 с.
4. Козаченко Ю.А. Історичні етапи становлення і розвитку внутрішньогосподарського контролю. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2021. № 4. С. 14–20. DOI: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2021-296-4-2>
5. Казюк Я., Венцель В., Герасимчук І. Особливості фінансово- бюджетного контролю : матеріали Групи фінансового моніторингу Центрального офісу реформ за підтримки Програми «U-LEAD з Європою» та проекту SKL International. Київ, 2019. 16 с.
6. Кірик А.Ю. Громадський контроль як фактор ефективності публічного управління. Правові засади організації та здійснення публічної влади : збірник тез V Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої світлій пам'яті доктора юридичних наук, професора, академіка-засновника НАПрНУ, першого Голови Конституційного Суду України Леоніда Петровича Юзькова (м. Хмельницький, 17 червня 2022 року). 2022. С. 157–159.
7. Онищенко В., Марінова В. Внутрішній контроль як фактор ефективності інформаційної системи бухгалтерського обліку. *Економіка та суспільство*. № 40. 2022. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-60>
8. Филиппова І.Г., Ращупкіна Л.Л. Соціальний контроль як необхідний елемент інституту соціальної відповідальності в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. Випуск 19. Частина 3. С. 116–119.
9. Мінакова Є.В. Контроль за діяльністю органів місцевого самоврядування: теоретико-правовий аспект : дис.... канд. юрид. наук. Дніпро, 2021. 244 с.
10. Дікань Л.В., Шевченко І.О., Дейнеко Є.В., Калінкін Д.В. Державний фінансовий контроль : навчальний посібник у схемах і таблицях. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2019. 275 с.
11. Недбалюк І.Р. Еволюційні передумови становлення і розвитку контролю. *Держава та регіони*. 2020. № 3 (114). Частина 2. С. 91–101.
12. Гетманець О.П. Правове регулювання бюджетного контролю в Україні : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2009. 427 с.
13. Омельченко М., Затока Л. Відображення козацької доби в Україні на ділових паперах. *Нові дослідження пам'яток козацької доби в Україні*. 1998. № 7. С. 35–39.
14. Janas E. Kozaczyzna a walka polityczna w Rzeczypospolitej w latach 1661–1663. *Нові дослідження пам'яток козацької доби в Україні*. 1998. № 7. С. 12–16.
15. Про електронні документи та електронний документообіг : Закон України № 851 від 22.05.2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text>

References:

1. Nazarov I. V. (2005) Pravovyi status Vyshchoi rady yustytzii [Legal status of the High Council of Justice]: dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.10. Kharkiv, 200 p.
2. Hetmanets O. P. (2009) Pravove rehuliuвання biudzhetnogo kontroliu v Ukraini [Legal regulation of budgetary control in Ukraine]: dys. ... d-ra yuryd. nauk: 12.00.07. Kharkiv, 427 p.
3. Butynets F. F. (2001) Istoriia bukhhaltenskoho obliku [History of accounting]: navchalnyi posibnyk dlia studentiv vyshchikh navchalnykh zakladiv spetsialnosti 7.050106 „Oblik i audyt”. Ch. II. Zhytomyr: PP "Ruta", 512 p.
4. Kozachenko Yu. A. (2021) Istorychni etapy stanovlennia i rozvytku vnutrishnohospodarskoho kontroliu [Historical stages of formation and development of internal control]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnogo universytetu. Ekonomichni nauky*, no. 4, pp. 14–20. DOI: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2021-296-4-2>
5. Kaziuk Ya., Ventsel V., Herasymchuk I. (2019) Osoblyvosti finansovo-biudzhtenoho kontroliu: materialy Hrupy finansovoho monitorynhu Tsentralnogo ofisu reform za pidtrymky Prohramy "U-LEAD z Yevropoiu" ta proektu SKL

International [Features of financial and budgetary control: materials of the Financial Monitoring Group of the Central Reform Office with the support of the U-LEAD with Europe Programme and SKL International project]. Kyiv, 16 p.

6. Kiryk A. Yu. (June 17, 2022) Hromadskyi kontrol yak faktor efektyvnosti publichnoho upravlinnia [Public control as a factor of public administration efficiency]. *Pravovi zasady orhanizatsii ta zdiisnennia publichnoi vlady: zbirnyk tez V Mizhnarodnoi naukovy-praktychnoi konferentsii, prysviachenoii svitlii pamiaty doktora yurydychnykh nauk, profesora, akademika-zasnovnyka NAPrNU, pershoho Holovy Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy Leonida Petrovycha Yuzkova.* Khmelnytskyi, pp. 157–159.

7. Onyshchenko V., Marinova V. (2022) Vnutrishnii kontrol yak faktor efektyvnosti informatsiinoi systemy bukhhalterskoho obliku [Internal control as a factor of efficiency of an accounting information system]. *Ekonomika ta suspilstvo*, no. 40. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-60>

8. Fylyppova I. H., Rashchupkina L. L. (2018) Sotsialnyi kontrol yak neobkhidnyi element instytutu sotsialnoi vidpovidalnosti v Ukraini [Social control as a necessary element of the institution of social responsibility in Ukraine]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu*, vol. 19, part 3, pp. 116–119.

9. Minakova Ye. V. (2022) Kontrol za diialnistiu orhaniv mistsevoho samovriaduvannia: teoretyko-pravovyi aspekt [Control over the activities of local self-government bodies: theoretical and legal aspects]: dys. ... kand. yuryd. nauk. Dnipro, 244 p.

10. Dikan L. V., Shevchenko I. O., Deineko Ye. V., Kalinkin D. V. (2019) Derzhavnyi finansovyi kontrol: navchalnyi posibnyk u skhemakh i tablytsiakh [State financial control: a textbook in diagrams and tables]. Kharkiv: KhNEU im. S. Kuznetsia, 275 p.

11. Nedbaliuk I. R. (2020) Evoliutsiini peredumovy stanovlennia i rozvytku kontroliu [Evolutionary preconditions for the formation and development of control]. *Derzhava ta rehiony*, no. 3 (114), part 2, pp. 91–101.

12. Hetmanets O. P. (2009) Pravove rehuliuвання biudzhethnoho kontroliu v Ukraini [Legal regulation of budgetary control in Ukraine]: dys. ... d-ra yuryd. nauk: 12.00.07. Kharkiv, 427 p.

13. Omelchenko M., Zatoka L. (1998) Vidobrazhennia kozatskoi doby v Ukraini na dilovykh paperakh [Reflection of the Cossack era in Ukraine on business papers]. *Novi doslidzhennia pamiatok kozatskoi doby v Ukraini*, no. 7, pp. 35–39.

14. Janas E. (1998) Kozaczyzna a walka polityczna w Rzeczypospolitej w latach 1661–1663. *Novi doslidzhennia pamiatok kozatskoi doby v Ukraini*, no. 7, pp. 12–16.

15. Pro elektronni dokumenty ta elektronni dokumentoobih [On electronic documents and electronic document management]: Zakon Ukrainy No. 851 vid 22.05.2003. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text>

Стаття надійшла до редакції 08.03.2024 р.